26.11.2020
LAUSUNTO

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

HE 212/2020 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Hyvinvointiala HALI ry kiittää mahdollisuudesta esittää huomiot otsikon mukaisesta hallituksen esityksestä. Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä on palvelujärjestelmän kehityksen ja uudistamiselle asetettujen tavoitteiden saavuttamisen näkökulmista merkityksellinen. On toivottavaa, että lain valmistelu etenee nyt suunnitellussa aikataulussa eteenpäin. Lain tarkoitus on hyvä ja se tulee esitetyssä muodossa edistämään asiakastietojen ja asiakkaan itsensä tuottamien hyvinvointitietojen kokonaisvaltaista hyödyntämistä.

Näkemyksemme mukaan, esityksessä ei ole pykälätasolla mitään sellaista aivan kriittistä asiaa, joka olisi välttämätöntä muuttaa. Tässä vaiheessa haluamme kiinnittää huomiota seuraaviin seikkoihin:

Yksityisten sosiaalipalvelujen tuottajien Kantaa liittymisen aikarajat

Lain myötä sosiaalihuollon liittyminen Kantaan tulisi pakolliseksi siirtymäajan jälkeen. Esityksen pykälässä 52 yksityisille palveluntuottajille takarajaksi on asetettu 1.1.2026. Tämä on riittävän pitkä siirtymäaika, jos kansalliset toimijat ja järjestelmätoimittajat hoitavat oman osuutensa hyvissä ajoin valmiiksi. Silloin liittymisvalmisteluille ja liittymisille jäisi riittävästi aikaa. Riittävästi aikaa on minimissään yksi vuosi.

Yksityisten sosiaalipalvelujen tuottajien liittymisen osalta olennainen asia sanotaan kyseisen pykälän yksityiskohtaisissa perusteluissa. Niiden yksityisten palveluntuottajien, jotka tuottavat palveluita julkisen palvelunantajan lukuun, on liityttävä samassa aikataulussa julkisten palveluntuottajien kanssa eli 1.9.2024. Tämä aikataulu tulee olemaan haasteellinen ja se koskisi isoa joukkoa yksityisiä sosiaalipalvelujen tuottajia. Huomattava osa yksityisistä palveluntuottajista tuottaa palveluja kuntasektorille.

Haasteen tuo yksityisten sosiaalipalvelujen tuottajien suuri lukumäärä sekä heterogeenisyys. Paljon riippuu siitä, saadaanko tarvittavat määritykset, standardit, ohjeet, jne. valmiiksi hyvissä ajoin ennen vuoden 2024 alkua. Yhtä lailla on merkityksellistä, että järjestelmätoimittajat saavat asiakastietojärjestelmät ajoissa siihen kuntoon, että liittyminen on mahdollista. Myös vuoden 2024 liittymisvelvoitteen osalta yksityisillä palveluntuottajilla tulee olla vähintään vuosi aikaa toteuttaa liittymisvalmisteluja ja liittyminen ympäristössä, joka mahdollistaa aikataulutetun, suunnitelmallisen ja kustannustehokkaan arkiston käyttöönoton.

Liittymisten mahdollistamiseksi tarvitaan yksityisille palveluntuottajille kohdennettuja riittäviä kansallisia tukitoimenpiteitä. Paljon on tehtävää, alkaen kirjaamisen haltuun ottamisesta aina sopivien asiakasjärjestelmien hankintaan ja Kanta-palveluihin liittymisen valmisteluihin. Vuo-

den 2021 ensimmäisellä puoliskolla tulee valmistella yhteistyössä yksityisten palveluntuottajien edustajien kanssa tarpeenmukaisten tukitoimenpiteiden kokonaisuus, toteutustapa ja aikataulutus.

Keskeistä on myös se, että kaikki toimijat kunnioittavat liittymiselle annettuja aikatauluja. Käytännössä tämä tarkoittaa mm. sitä, että julkisen sektorin palveluiden järjestäjät eivät voi edellyttää arkistopalveluun liittymistä tai esimerkiksi antaa kilpailutuksissa lisäpisteitä arkistointipalveluun liittymisestä ennen vuoden 2024 alkua.

Muutosesitys pykälän 52 yksityiskohtaisiin perusteluihin

Täydennetään pykälän yksityiskohtaisia perusteluja maininnalla siitä, että julkisen palveluntuottajan lukuun palveluja tuottavien yksityisten palveluntuottajien liittymisen takarajaa arvioidaan heti alkuvuodesta 2023. Sisällytetään esitykseen mahdollisuus siirtää takarajaa 1.9.2024 eteenpäin, jos ilmenee, että liittymisen valmisteluille ei jää riittävästi aikaa, minimissään yhtä vuotta.

Valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen käytön maksut

Valtakunnallisten tietojärjestelmäpalveluiden käyttömaksut peritään Kanta-palveluihin liittyneiltä julkisilta ja yksityisiltä palveluntuottajilta sekä apteekeilta. Yksityisen terveydenhuollon palveluntuottajien osalta maksu on kerätty toistaiseksi laadittujen sähköisten lääkemääräysten perusteella. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että yksityissektorin osalta valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen ylläpidon ja kehittämisen kustannuksista ovat vastanneet vain ne palvelujen tuottajat, jotka antavat lääkemääräyksiä.

Kanta-palvelujen käyttäjiksi tulevien yksityisten palveluntuottajien profiili moninaistuu koko ajan, mikä johtaa epätasa-arvoon yksityisten palveluntuottajien välillä. Valtakunnallisiin tietojärjestelmäpalveluihin on jo liittynyt ja niitä käyttää kiihtyvästi kasvava joukko palveluntuottajia, jotka eivät anna lääkemääräyksiä. Siten nämä palveluntuottajat, kuten sosiaalipalvelujen tuottajat, eivät maksa lainkaan kyseisiä käyttömaksuja. Epäsuhtaa tulee myös esimerkiksi siitä, että se, kuinka paljon yksittäisen palveluntuottajan nimissä kirjoitetaan reseptejä vuoden aikana ei välttämättä korreloi sen kanssa, kuinka aktiivisesti kyseinen palveluntuottaja hyödyntää valtakunnallisia tietojärjestelmäpalveluita.

Pykälän toisessa momentissa mainittu mahdollisuus antaa käyttömaksuista annettava asetus useammaksi vuodeksi kerrallaan, tuo palveluntuottajille toki hallittavuutta, mutta ei ratkaise perusongelmaa.

Valtakunnallisten tietojärjestelmäpalveluiden ylläpidosta sekä niihin liittyvistä varmennepalveluista aiheutuvat kustannukset pitää rahoittaa valtion budjetista. Vain tämän ratkaisun kautta päästään tilanteeseen, jossa eri toimijat olisivat tasa-arvoisessa asemassa.

Muutosesitys pykälän 47 yksityiskohtaisiin perusteluihin

Täydennetään pykälän yksityiskohtaisia perusteluja määrittelemällä lähivuosille takaraja, mihin mennessä valtio ottaa ylläpidon ja kehittämisen kustannukset hoitaakseen. Ehdoton takaraja tulee olla vuosi 2024, jolloin valtaosan sosiaalipalvelujen tuottajista tulee olla liittyneenä valtakunnallisiin tietojärjestelmäpalveluihin.

26.11.2020
LAUSUNTO

HYVINVOINTIALA

Taloudellisten vaikutusten arviointi

Lakiluonnoksen taloudellisten vaikutusten arviointi on karkealla tasolla. Yksityisten palveluntuottajien osalta esityksessä lähinnä todetaan, että kustannuksia tulee syntymään. Kohdassa tulisi vähintään avata, millaisesta investointien ja toiminnan kokonaisuudesta on kyse. Esityksestä puuttuu tietojärjestelmien hankkimisesta ja/tai päivittämisestä aiheutuvien kustannusten arviointi, yhtä lailla kuin liittymisvalmisteluista ja itse liittymisestä aiheutuvien kustannusten arviointi.

Taloudellisten vaikutusten arviointi -kohdassa olisi syytä todeta kustannusten olevan merkittäviä. Niin merkittäviä, että kaikilla yksityisillä palveluntuottajilla ei välttämättä ole taloudellisia, eikä muitakaan vaadittavia resursseja / kyvykkyyksiä toteuttaa liittymistä valtakunnallisiin tietojärjestelmäpalveluihin.

Ainakin ylläpitoa varten kerättävien käyttömaksujen osalta osiossa tulisi kuvat vuosikustannusten tasoa.

Yksin merkittävien taloudellisten kustannusten näkökulmasta on tärkeää, että prosesseista saadaan yksityisten tuottajien näkökulmasta hallittuja ja yksityisten palveluntuottajien liittymistä tietojärjestelmäpalveluihin tuetaan tarpeenmukaisin ja kattavin toimenpitein. Tämän kokonaisuuden valmisteluun täytyy velvoittaa kaikki kansalliset toimijat sosiaali- ja terveysministeriön johdolla. Jo valmisteluvaiheeseen pitää ottaa mukaan myös yksityisiä palveluntuottajia edustavat tahot.

Muut huomiot

<u>Rekisterinpitäjän vastuun siirtyminen</u>

Tilanteita, joiden seurauksena rekisterinpitäjä vaihtuu, on monenlaisia ja muutoksia voi tapahtua niin yksityisten kuin julkisten toimijoiden kesken ja välillä. Yrityskaupat ja fuusiot ovat tästä vain yksi esimerkki. Tämänhetkinen oikeustila on epäselvä sen suhteen, saadaanko yrityskauppatilanteissa (liiketoimintasiirto) siirtää asiakas/potilastietoja ja millä edellytyksillä. Rinnakkais- ja yhteisrekisterien pitäjillä tulisi olla oikeudet potilastiedon käyttöön hoidon jatkuvuuden, kattavuuden ja laadun takaamiseksi. Nyt on epäselvyyksiä tai epätarkoituksenmukaisuuksia esim. yrityskaupalla siirtyneen potilasrekisterin käyttöoikeudesta sekä kuntaulkoistuksissa yksityisen tuottajan käyttämän rekisterin käyttöoikeudesta potilaan asioidessa muun kuin kunnan maksamana. Epäselvää on myös se, edellyttääkö yhteisrekisterinpitäjyys esimerkiksi erillistä sopimusta.

<u>Asiakas- ja potilastietojen siirtyminen sosiaalihuollon ja terveydenhuollon välillä</u>

Sosiaalihuollolla ja terveydenhuollolla on nykyisin paljon yhteisiä palveluita ja niiden välillä tapahtuu merkittävissä määrin moniammatillista yhteistyötä. Sosiaali- ja terveydenhuollon arjessa on kuitenkin osoittautunut haasteelliseksi tiedon liikkuminen sosiaalihuollon ja terveydenhuollon välillä, jopa joidenkin palvelukokonaisuuksien sisällä.

Tietojen pitäisi liikkua saumattomasti ainakin hoitoketjussa, mikäli potilas ei ole sitä erikseen kieltänyt. Esityksessä vaaditaan tiedon siirtymiseen sosiaalihuollon ja terveydenhuollon välillä potilaan nimenomainen suostumus. Tilanteen ratkaisemiseksi on tärkeää käynnistää riittävästi

resursoitu laajempi tietojen käsittelyä koskevan lainsäädännön uudistamiseen ja selkeyttämiseen tähtäävä valmistelu.

Kunnioittaen,

Hanna-Maija Kause, johtaja, terveyspalvelut, Hyvinvointiala HALI ry
Jarno Talvitie, asiantuntija, elinkeinoasiat, jarno.talvitie@hyvinvointiala.fi, p. 050 569 5755